

SİBER ZORBALIĞIN ENGELLİ HALİ: ENGELLİ KADINLARA YÖNELİK SİBER ZORBALIK DURUMLARI

— ARAŞTIRMA RAPORU —

Bu araştırma raporu Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamen Engelsiz Yaşam Hakkı Ağı'na aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Bu araştırma raporu Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamen Engelsiz Yaşam Hakkı Ağı'na aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

Yönetici Özeti	4
Giriş	5
1.Arka Plan	7
2. Yöntem	10
3. Bulgular	12
3.1. Dijital Erişim ve Engellilik	12
3.2. Dijital Şiddet ve Siber Zorbalık Deneyimleri	13
3.3. Siber Zorbalığın Psikolojik, Sosyal ve Profesyonel Etkileri	14
3.4. Başvuru Mekanizmaları ve Destek Arayışları	15
3.5. Dijital Güvenlik Bilgisi ve Kendini Koruma Yöntemleri	16
3.6. Nitel Görüşme Verileri	19
4. Tartışma	26
5. Sonuç ve Öneriler	27
Kaynakça	30

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapor, Engelsiz Yaşam Hakkı Ağı tarafından gerçekleştirilen ve Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı desteğiyle yürütülen "Siber Zorbalığın Engelli Hali: Engelli Kadınlara Yönelik Siber Zorbalık Durumları Araştırması" çalışmasının kapsamlı analizlerini içermektedir. Araştırma, engelli kadınların dijital platformlarda maruz kaldıkları siber zorbalık ve dijital şiddet türlerini, bu şiddetin bireysel ve toplumsal etkilerini ve mevcut hukuki başvuru mekanizmalarının etkililiğini sistematik bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, farklı engel türlerine sahip İzmir ve farklı illerde yaşayan 120 engelli kadınla yüz yüze ve çevrimiçi olarak görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma bulguları, engelli kadınların dijital dünyaya erişimlerinde karşılaştıkları teknik ve yapısal engellerin, onları siber şiddet karşısında daha savunmasız hale getirdiğini göstermektedir. Dijital şiddetin yaygın türleri arasında taciz, tehdit, gizlilik ihlali ve itibar zedeleme gibi olaylar öne çıkarken, bu olayların büyük bir kısmının sosyal medya platformları ve mesajlaşma uygulamalarında gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu tür olayların sıklığı ve kaynaklarının (anonim ya da tanıdık kişiler) detaylı bir şekilde analizi yapılmış ve engelli kadınların dijital alanlarda maruz kaldıkları şiddetin sistematik bir sorun olduğu ortaya konmuştur.

Psikolojik etkiler arasında katılımcıların yaygın olarak kaygı, depresyon ve sürekli bir güvenlik tehdidi hissi yaşadığı tespit edilmiştir. Sosyal etkiler bağlamında, kadınların çevrimiçi davranışlarında değişim yaşadığı, çoğunun sosyal medya kullanımını azalttığı veya tamamen bıraktığı gözlemlenmiştir. Eğitim ve istihdam alanlarında ise dijital şiddetin profesyonel yaşantı üzerinde olumsuz etkileri, katılımcıların iş ve eğitim fırsatlarına erişimlerini sınırlayan faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Başvuru mekanizmalarının etkililiği ve erişilebilirliği değerlendirildiğinde, katılımcıların çoğunun sosyal medya şikâyet sistemleri ve hukuki başvuru yollarının etkinliğine dair olumsuz deneyimler yaşadığı, bilgi eksikliği ve yetersiz destek gibi nedenlerle bu mekanizmalara başvurmadığı anlaşılmıştır. Bu bulgular, mevcut başvuru yollarının engelli kadınların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde iyileştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Dijital güvenlik farkındalığı konusunda katılımcıların önemli bir kısmının bilgi eksikliği yaşadığı, güçlü şifre yönetimi, gizlilik ayarları ve diğer koruyucu önlemler konusunda yeterince donanımlı olmadıkları belirlenmiştir. Bu durum, dijital şiddetle mücadelede etkili eğitim programlarına ve farkındalık çalışmalarına duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Araştırma, engelli kadınların dijital haklarını güçlendirmek ve çevrimiçi güvenliklerini artırmak için kapsamlı politika önerileri sunmaktadır. Bu öneriler arasında, dijital güvenlik ve farkındalık eğitimlerinin yaygınlaştırılması, hukuki başvuru yollarının erişilebilirliğinin artırılması ve dijital şiddetle mücadelede engelli kadınlara yönelik özel stratejilerin geliştirilmesi yer almaktadır.

Sonuç olarak, bu rapor, engelli kadınların dijital ortamdaki haklarına erişimini ve güvenliğini artırmak için somut çözüm önerileri sunarken, politika yapıcılar, sivil toplum kuruluşları ve ilgili tüm paydaşlar için stratejik bir yol haritası niteliği taşımaktadır. Araştırmanın, ulusal ve uluslararası düzeyde engelli kadınların dijital şiddetle mücadele kapasitelerini güçlendirecek ve insan hakları temelli bir yaklaşımı destekleyecek yeni politikaların geliştirilmesine katkı sağlaması hedeflenmektedir.

GİRİŞ

Dijital teknolojilerin hayatımızın her alanında yaygınlaşması ve internetin toplumun birçok kesiminde erişilebilir hale gelmesi, bireyler için pek çok fırsat sunarken, aynı zamanda yeni ve karmaşık riskleri de beraberinde getirmiştir. Dijital şiddet ve siber zorbalık, özellikle engelli bireyler için önemli bir tehdit haline gelmiş, bu bireylerin çevrimiçi haklarına erişimlerini ciddi şekilde sınırlamıştır. Bu araştırma raporu, Engelsiz Yaşam Hakkı Ağı tarafından, Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı desteği ile yürütülen "Siber Zorbalığın Engelli Hali: Engelli Kadınlara Yönelik Siber Zorbalık Durumları" çalışmasının bulgularını ve analizlerini sunmaktadır. Çalışma, fiziksel, işitsel ve görme engelli kadınların dijital ortamlarda maruz kaldıkları siber zorbalık ve dijital şiddetin yaygınlığını, türlerini ve bu şiddetin bireyler üzerindeki psikolojik, sosyal ve profesyonel etkilerini detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırma, İzmir'de yüz yüze anketler ve Türkiye genelinde çevrimiçi olarak yapılan görüşmeler aracılığıyla toplamda 120 engelli kadına ulaşmış ve katılımcıların dijital ortamda yaşadıkları deneyimlerin kapsamlı bir analizini sunmuştur. Aynı zamanda nicel verileri destekleyecek şekilde 10 engelli kadın ile nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın hedef kitlesi, 18-55 yaş arası, fiziksel, işitsel ve görme engelli kadınlardan oluşmakta ve bu kesimsel dezavantajları bulunan grupların dijital haklarını savunmak için somut veriler sunmayı hedeflemektedir.

Katılımcıların demografik profilleri, dijital erişim durumları, dijital cihaz kullanım alışkanlıkları ve bu ortamlarda karşılaştıkları zorluklar detaylı bir şekilde incelenerek, engelli kadınların dijital ortamlardaki deneyimlerinin çok boyutlu bir resmi çizilmiştir. Katılımcılar, engellilik durumları, dijital erişim kapasiteleri ve siber zorbalık deneyimlerini detaylandırarak şekilde seçilmiştir.

Dijital şiddet, engelli kadınlar üzerinde ciddi etkiler bırakmakta, bu durum onların sosyal, psikolojik ve profesyonel yaşamlarına doğrudan yansımaktadır. Bu çalışmada amaçlanan, engelli kadınların dijital ortamlarda maruz kaldıkları siber zorbalığın türlerini, bu olayların sıklığını ve kaynaklarını, katılımcıların bu olaylar karşısında verdiği tepkileri ve mevcut başvuru mekanizmalarına erişim durumlarını detaylı bir şekilde anlamaktır. Dijital araçların ve çevrimiçi platformların kullanımı, engelli kadınların sosyalleşme, eğitim, iş bulma ve bilgiye erişim gibi alanlarda önemli bir rol oynarken, bu platformlarda maruz kaldıkları şiddet olayları, onların dijital alanlardaki varlıklarını ve haklarına erişimlerini tehdit etmektedir.

Araştırma, engelli kadınların dijital erişim kapasiteleri, siber zorbalık deneyimleri, bu olayların sıklığı ve yaşandığı platformlar (sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları, e-posta gibi) ve şiddetin kaynağını (anonim kişiler, tanıdıklar, organize gruplar) analiz etmektedir. Siber zorbalık türleri arasında taciz, tehdit, gizlilik ihlalleri, ısrarlı takip, itibar zedeleme ve kimlik hırsızlığı gibi olaylar öne çıkmaktadır. Bu olayların engelli kadınların psikolojik durumları üzerinde yarattığı etkiler (kaygı, depresyon, güvenlik endişesi) ve sosyal hayatlarında yaşattığı değişiklikler (yalnızlaşma, çevrimiçi platformlardan uzaklaşma) sistematik bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca, bu şiddetin profesyonel yaşam üzerindeki etkileri de ele alınmış ve engelli kadınların iş ve eğitim fırsatlarına erişimlerinin nasıl sınırlanabileceği ortaya konulmuştur. Araştırma, bu alanlardaki hak ihlallerinin sistematik olduğunu ve engelli kadınların dijital şiddetle mücadelede karşılaştığı engellerin sosyal ve yapısal bir sorunun yansıması olduğunu vurgulamaktadır. Dijital şiddetle mücadele etmek amacıyla başvuru mekanizmalarının erişilebilirliği ve etkinliği incelenmiş, bu mekanizmalara başvurmanın önünde engel teşkil eden faktörler (bilgi eksikliği, korku, destek eksikliği) detaylı olarak analiz edilmiştir.

Bu çalışma, engelli kadınların dijital haklarına erişimini güçlendirmek ve dijital şiddetin önlenmesi adına atılması gereken adımları belirlemek açısından büyük bir öneme sahiptir. Türkiye’de engelli kadınların dijital ortamdaki deneyimlerine dair doğrudan ve kapsamlı bir veri eksikliği bulunmaktadır. Bu araştırma, bu boşluğu doldurarak, politika yapıcılar, sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili paydaşlar için veri odaklı ve somut bilgi sunmayı amaçlamaktadır. Dijital alanlarda engelli kadınlara yönelik siber zorbalık ve dijital şiddet vakalarının görünür kılınması, bu vakalarla mücadele ederken kullanılacak hukuki ve sosyal mekanizmaların güçlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Uluslararası insan hakları standartları ve dijital haklar bağlamında, bu araştırma dijital şiddetle mücadelenin engelli kadınlar üzerindeki etkisini ve bu mücadelenin nasıl daha kapsayıcı ve etkili hale getirilebileceğini sorgulamaktadır. GREVIO’nun dijital şiddetle ilgili tavsiyeleri, İstanbul Sözleşmesi’nin ilgili maddeleri ve BM İnsan Hakları Konseyi’nin kararları gibi uluslararası mekanizmaların, engelli kadınların dijital haklarını korumak için nasıl kullanılabileceği araştırmanın dayandığı temel çerçevelerden biridir.

Sonuç olarak, araştırma raporu, engelli kadınların dijital ortamda karşılaştığı zorlukların sistematik bir analizini yaparak, ulusal ve uluslararası düzeyde alınması gereken önlemler ve politikalar hakkında yol gösterici bir çerçeve sunmaktadır. Araştırma, engelli kadınların dijital haklarına erişimlerini artırmak, dijital güvenlik ve farkındalık düzeylerini güçlendirmek ve dijital şiddetle mücadelede kapsayıcı ve insan hakları temelli bir yaklaşım benimsemek adına stratejik bir yol haritası niteliği taşımaktadır. Araştırmanın bulguları, engelli kadınların çevrimiçi dünyada haklarına ve güvenliğine dair somut adımlar atılmasını destekleyecek politikalar geliştirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

1. ARKA PLAN

Dijital teknolojilerin hızla yaygınlaşması, insanların günlük yaşamlarını, sosyalleşme biçimlerini, eğitim ve iş dünyasındaki varlıklarını önemli ölçüde etkilemiştir. Ancak bu dijital devrim, aynı zamanda yeni tehditler ve güvenlik risklerini de beraberinde getirmiştir. Dijital şiddet ve siber zorbalık, özellikle kırılgan gruplar üzerinde ciddi etkiler yaratmaktadır. Engelli kadınlar, toplumsal cinsiyet ve engellilik gibi kesişen kimliklerin etkisiyle, dijital şiddet ve siber zorbalık vakalarına karşı daha kırılgan bir pozisyonda bulunmaktadır. Bu bölümde, dijital şiddet ve siber zorbalık kavramlarının derinlemesine analizi, engellilik ve dijital kapsayıcılık bağlamında engelli kadınların maruz kaldığı riskler, ve uluslararası ve yerel mevzuat çerçevesinde mevcut koruma mekanizmaları incelenmektedir.

Dijital şiddet, dijital platformlar ve teknolojiler aracılığıyla bireylere yönelik uygulanan tehdit, taciz, gizlilik ihlali ve benzeri zarar verici davranışları kapsar. Bu tür şiddet, fiziksel şiddetin ötesinde, bireylerin psikolojik ve sosyal yaşamlarını hedef alarak çevrimiçi varlıklarını ve ifade özgürlüklerini doğrudan etkiler. Siber zorbalık ise, özellikle çevrimiçi ortamlarda bireylere yönelik tekrar eden, kasıtlı ve zarar verici eylemler olarak tanımlanır. Bu eylemler, sosyal medya platformlarında, mesajlaşma uygulamalarında, e-posta aracılığıyla veya çevrimiçi oyun platformlarında yaygın bir şekilde görülmektedir. Dijital şiddet ve siber zorbalık, mağdurların güvenlik, mahremiyet ve ifade haklarını doğrudan tehdit ederek, onların dijital dünyada aktif ve güvenli bir şekilde var olabilmelerini kısıtlar.

Engelli kadınlar için bu riskler, dijital ortamlardaki dezavantajlı konumları nedeniyle daha yüksek seviyededir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve engellilik durumları, engelli kadınların çevrimiçi platformlarda taciz, tehdit, gizlilik ihlali gibi saldırılara maruz kalma olasılığını artırmaktadır. Dijital şiddet, engelli kadınların çevrimiçi güvenliğini tehdit etmekle kalmayıp, onların sosyal ve profesyonel yaşamlarına da ciddi zararlar verebilmektedir.

Dijital kapsayıcılık, tüm bireylerin dijital araçlara, internete ve çevrimiçi hizmetlere eşit bir şekilde erişimini sağlama hedefini ifade eder. Ancak mevcut dijital altyapılar ve platformlar, engelli bireylerin ihtiyaçlarını yeterince karşılamamakta ve erişilebilirlik standartları yetersiz kalmaktadır. Bu durum, engelli kadınlar için dijital şiddet ve siber zorbalık risklerini artırmakta ve bu grupları çevrimiçi dünyada daha savunmasız hale getirmektedir.

Engelli kadınlar, dijital erişim ve kapsayıcılık konularında karşılaştıkları engeller nedeniyle çevrimiçi platformlarda zorbalığa karşı savunmasız hale gelirler. Dijital araçlara erişim eksikliği, platformların erişilebilirlik standartlarının düşük olması ve dijital güvenlik hakkında yetersiz bilgiye sahip olmaları, engelli kadınların çevrimiçi ortamda maruz kaldıkları saldırılara karşı kendilerini yeterince savunamamalarına neden olmaktadır. Bu, dijital kapsayıcılıkta önemli bir sorun alanı olarak öne çıkmaktadır ve dijital şiddetle mücadelenin yalnızca hukuki ve sosyal desteklerle değil, aynı zamanda dijital altyapıların engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun şekilde yeniden yapılandırılmasıyla mümkün olabileceğini göstermektedir.

Engelli kadınlar, dijital şiddet ve siber zorbalık olaylarına karşı iki ana kırılganlık faktörüyle yüz yüze gelmektedir: toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve engellilik durumu. Bu iki faktör, engelli kadınların dijital ortamlarda daha fazla taciz, tehdit, gizlilik ihlali ve itibar zedeleme gibi şiddet biçimlerine maruz kalmalarına yol açar. Dijital şiddet, engelli kadınların dijital ortamdaki güvenlik duygusunu zedelediği gibi, onların sosyal yaşamlarını da ciddi şekilde etkiler. Bu şiddet türleri, çoğu zaman sosyal medya platformları, mesajlaşma uygulamaları ve e-posta gibi yaygın kullanılan dijital alanlarda gerçekleşmekte, bu da engelli kadınların çevrimiçi varlıklarını koruma kapasitelerini sınırlamaktadır.

Araştırmalar, engelli kadınların dijital şiddet sonrası sosyal izolasyon yaşama, çevrimiçi platformlardan tamamen uzaklaşma ve dijital alanlarda ifade özgürlüğünü kaybetme gibi sonuçlarla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Ayrıca, dijital şiddetin profesyonel yaşam üzerindeki etkileri de dikkate değerdir. Engelli kadınlar, iş ve eğitim alanlarında maruz kaldıkları dijital şiddet nedeniyle bu fırsatlara erişimlerini kaybetmekte ve kariyer gelişimlerinde ciddi engellerle karşılaşmaktadır. Bu durum, engelli kadınların dijital dünyadaki varlıklarının sistematik bir şekilde tehdit altında olduğunu ve çevrimiçi güvenlik ve destek mekanizmalarının yetersiz kaldığını göstermektedir.

Engelli kadınların dijital şiddet ve siber zorbalıkla mücadelede korunması, uluslararası insan hakları normları ve yerel mevzuat çerçevesinde ele alınması gereken çok boyutlu bir meseledir. Engelli bireylerin dijital haklarının güvence altına alınması ve dijital ortamda maruz kaldıkları şiddetle etkili bir şekilde mücadele edebilmeleri için uluslararası düzeyde kabul edilmiş çeşitli sözleşmeler, strateji belgeleri ve tavsiye kararları bulunmaktadır. Bu belgeler, engelli bireylerin dijital dünyada eşit haklara sahip olmaları ve korunmaları adına bağlayıcı ve yol gösterici niteliktedir.

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, engelli bireylerin tüm haklarına tam ve eşit bir şekilde erişimini sağlamak amacıyla uluslararası hukukun temel belgelerinden biridir. Sözleşme, dijital haklar da dahil olmak üzere, engelli bireylerin topluma tam katılımını ve ayrımcılıktan korunmasını güvence altına almaktadır. Sözleşmenin 9. maddesi, engelli bireylerin bilgiye, iletişim teknolojilerine ve çevrimiçi hizmetlere eşit erişimini sağlamayı ve bu alanlarda engelleri kaldırmayı hedefler. Bu madde, dijital ortamda engelli kadınların siber zorbalık ve dijital şiddete karşı korunmasını içerecek şekilde geniş bir çerçeve sunmaktadır. Ayrıca, Sözleşmenin 16. maddesi, şiddet ve istismar vakalarına karşı engelli bireylerin korunmasını vurgulamakta ve devletlere, bu tür vakalara karşı önleyici ve koruyucu mekanizmalar geliştirme yükümlülüğü getirmektedir.

BM Engelli Hakları Komitesi'nin Türkiye'ye yönelik 2019 tarihli Sonuç Gözlemleri, engelli kadınların dijital alanlarda maruz kaldığı ayrımcılık ve şiddetle ilgili eksikliklere dikkat çekmiştir. Komite, Türkiye'ye, engelli kadınların dijital haklarının korunması için mevzuat düzenlemelerinin güçlendirilmesini ve mevcut mekanizmaların erişilebilir hale getirilmesini tavsiye etmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'nin engelli kadınların çevrimiçi ortamda güvenliğini artırmak için gerekli önlemleri alması ve uluslararası standartlarla uyumlu stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), kadınların tüm alanlarda eşit haklara sahip olmasını sağlamak için imzalanmış önemli bir uluslararası sözleşmedir. CEDAW, kadınların dijital alanlarda da korunmasını ve haklarına tam erişimini güvence altına almayı hedefler. CEDAW Komitesi'nin Genel Tavsiye Kararları, dijital şiddetle mücadelede önemli referanslar sunmaktadır. Özellikle Genel Tavsiye No. 35, dijital şiddet ve çevrimiçi zorbalık dahil olmak üzere, kadınlara yönelik şiddetin yeni biçimlerine karşı devletlerin sorumluluklarını genişletmiştir. Bu karar, dijital şiddetin fiziksel şiddet kadar yıkıcı etkileri olabileceğini ve devletlerin bu alandaki önlemleri artırması gerektiğini belirtmektedir.

CEDAW Komitesi'nin Türkiye'ye yönelik tavsiyeleri, engelli kadınların dijital ortamlarda maruz kaldığı **şiddetle mücadele için kapsayıcı ve erişilebilir başvuru mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Komite, engelli kadınların dijital haklarını güvence altına alacak ulusal stratejilerin, yerel düzeyde uygulanabilir hale getirilmesini ve bu süreçte kadınların da sürece aktif olarak katılımını önermektedir. CEDAW'ın bu tavsiyeleri, Türkiye'de engelli kadınların dijital şiddete karşı korunmasını güçlendirmek için stratejik bir rehber niteliğindedir.**

İstanbul Sözleşmesi (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi), kadınların dijital ortamlarda maruz kaldıkları şiddetin tanınmasını ve bu şiddete karşı etkili mekanizmaların geliştirilmesini amaçlamaktadır. İstanbul Sözleşmesi'nin 34. ve 40. maddeleri, kadınların çevrimiçi ortamlarda korunmasını öngörür ve devletlere, dijital şiddetle mücadele edecek yasal düzenlemeleri ve koruyucu mekanizmaları hayata geçirme yükümlülüğü yükler.

Bu çerçevede, GREVIO (İstanbul Sözleşmesi'nin denetim organı), 2021 yılında yayımladığı Dijital Şiddetle İlgili Genel Tavsiye Kararı'nda, dijital şiddetin engelli kadınlar üzerindeki etkilerine dikkat çekmiş ve devletlerin bu alanda özel tedbirler geliştirmesi gerektiğini belirtmiştir.

GREVIO'nun Türkiye'ye yönelik değerlendirmesi, engelli kadınların dijital ortamlarda yaşadığı şiddet olaylarına karşı mevcut mekanizmaların yetersiz kaldığını ve bu mekanizmaların daha erişilebilir ve kapsayıcı hale getirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı, kadınların ve özellikle engelli kadınların dijital şiddetle mücadelesi için büyük bir yasal boşluk yaratmıştır. Ancak, GREVIO'nun tavsiye kararları ve Avrupa Konseyi'nin bağlayıcı olmayan kararları, Türkiye'deki politika yapıcılar için önemli bir referans oluşturmaktadır.

Avrupa Konseyi'nin 2021-2030 Engelli Hakları Stratejisi, engelli bireylerin dijital haklarına erişimini ve çevrimiçi güvenliklerini güçlendirmeyi hedefleyen kapsamlı bir belgedir. Bu strateji, dijital erişim ve kapsayıcılığı artırarak, engelli bireylerin dijital platformlarda maruz kaldıkları şiddet ve ayrımcılıkla mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Stratejinin ana odak noktalarından biri, engelli kadınların dijital şiddetten korunmaları için gerekli altyapının ve hukuki mekanizmaların geliştirilmesidir. Avrupa Konseyi, engelli bireylerin bilgiye, iletişime ve dijital teknolojilere eşit erişimini sağlamak adına devletlerin sorumluluk alması gerektiğini vurgulamakta, bu alandaki eksikliklerin giderilmesi için özel fon ve destek programları önermektedir.

Türkiye'de engelli kadınların dijital haklarına erişimlerini ve dijital şiddetle mücadelede korunmalarını sağlamak amacıyla geliştirilen bazı hukuki düzenlemeler bulunmaktadır. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK), engelli bireylerin çevrimiçi alanlarda gizliliklerinin korunmasına yönelik önemli bir yasal düzenleme olarak öne çıkmaktadır. Ancak, KVKK'nın uygulanması ve erişilebilirliği konusunda ciddi eksiklikler mevcuttur. Özellikle engelli kadınların, dijital şiddet ve siber zorbalık vakalarında başvurabilecekleri hukuki yolların erişilebilirliği ve etkinliği konusunda yaşanan zorluklar, bu mekanizmaların engelli kadınların ihtiyaçlarına uygun şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiğini göstermektedir.

Ayrıca, Türkiye'de dijital şiddetle mücadele için oluşturulan sosyal medya şikayet mekanizmaları ve hukuki başvuru yolları, engelli kadınların bu mekanizmalara ulaşımını kolaylaştıracak düzenlemeler içermemektedir. Engelli bireylerin ihtiyaçlarını dikkate alan daha kapsayıcı ve erişilebilir mekanizmaların geliştirilmesi, Türkiye'de dijital şiddetle mücadelede önemli bir adımdır. Türkiye Engelli Hakları Strateji Belgesi, engelli bireylerin dijital haklarına erişiminin sağlanması ve çevrimiçi güvenliklerinin güçlendirilmesi adına önemli bir politika belgesidir; ancak bu belgenin uygulanabilirliğinin artırılması ve mevzuatla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, uluslararası ve yerel mevzuat çerçevesinde engelli kadınların dijital haklarının korunması ve dijital şiddetle mücadelede etkili mekanizmaların geliştirilmesi, Türkiye için öncelikli bir alan olmalıdır. BM Engelli Hakları Sözleşmesi, CEDAW, İstanbul Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi'nin Engelli Hakları Stratejisi gibi uluslararası belgeler, bu konuda politika yapıcılar ve sivil toplum kuruluşları için önemli birer rehberdir. Bu belgelerin ışığında, engelli kadınların çevrimiçi ortamlarda daha güvenli, erişilebilir ve eşit şartlarda var olabilmelerini sağlamak için kapsamlı, kapsayıcı ve insan hakları temelli stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın temel amacı, engelli kadınların dijital ortamda karşılaştıkları zorlukları, siber zorbalık deneyimlerini ve dijital haklarına erişimlerini çok boyutlu bir şekilde anlamak olduğu için, yöntem bölümü bu hedefe uygun olarak yapılandırılmıştır.

Bu araştırma, engelli kadınların dijital dünyadaki deneyimlerini ve karşılaştıkları siber zorbalık vakalarını derinlemesine incelemek amacıyla karma yöntem (mixed-method) araştırma tasarımı kullanılarak yürütülmüştür. Nicel ve nitel veri toplama tekniklerinin bir arada kullanıldığı bu tasarım, hem geniş bir katılımcı kitlesinden elde edilen sayısal verileri analiz etmeyi hem de bireylerin deneyimlerini ve algılarını derinlemesine incelemeyi mümkün kılmıştır. Araştırmanın nicel boyutu, İzmir'de yüz yüze ve Türkiye genelinde çevrimiçi olarak gerçekleştirilen anketler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel boyutu ise, 10 engelli kadınla yapılan derinlemesine mülakatlar ile desteklenmiştir. Bu kombinasyon, engelli kadınların dijital ortamlarda yaşadığı deneyimlerin hem genel hem de detaylı bir resmini çizmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada, engelli kadınların dijital erişim, dijital şiddet ve siber zorbalık konusundaki deneyimlerini anlamak için yapılandırılmış anketler kullanılmıştır. Anketler, yüz yüze ve çevrimiçi olarak uygulanmış ve katılımcıların demografik bilgileri, engellilik türleri, dijital cihaz ve internet kullanım alışkanlıkları ile dijital şiddet deneyimleri hakkında bilgi toplamayı hedeflemiştir. Anket soruları, kapalı uçlu i olacak şekilde yapılandırılmış, böylece katılımcıların deneyimlerini nicel verilerle destekleyerek analiz edebilmek amaçlanmıştır. Araştırmanın nitel boyutu, engelli kadınların bireysel deneyimlerini ve siber zorbalık olaylarının psikolojik ve sosyal etkilerini daha derinlemesine anlamak amacıyla yürütülmüştür. 10 engelli kadınla yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar, katılımcıların dijital ortamda yaşadıkları kişisel deneyimlerin ve bu deneyimlere verdikleri tepkilerin detaylı bir şekilde analiz edilmesine olanak tanımıştır. Bu mülakatlar, katılımcıların dijital ortamlarda maruz kaldıkları zorbalık türleri, bu olayların sıklığı, yaşadıkları psikolojik etkiler ve karşılaştıkları engeller hakkında derinlemesine bilgi sağlamıştır. Mülakat süreci, katılımcıların kendilerini rahat bir ortamda ifade etmelerini sağlamak ve gerçek deneyimlerini paylaşmalarını teşvik etmek üzere dikkatle yapılandırılmıştır.

Araştırmanın katılımcı profili, engelli kadınların dijital ortamlardaki deneyimlerini analiz etmek için dikkatle seçilmiştir. Katılımcılar, 18-55 yaş arası, fiziksel, işitsel ve görme engelli kadınlardan oluşmaktadır. Bu demografik yapı, dijital erişim kapasiteleri ve dijital şiddet deneyimleri açısından çeşitli ve kapsamlı bir analiz yapmaya olanak tanımaktadır. Katılımcılar, engellilik türlerine göre gruplandırılmış ve dijital cihaz kullanımı, internete erişim durumları ve çevrimiçi platformlardaki aktif katılımları değerlendirilmiştir.

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) kapsamında, bu araştırmaya katılım sağlayan bireylerin kişisel verileri korunmuştur. Araştırma esnasında toplanan tüm kişisel veriler, sadece bu çalışmanın bilimsel amaçları doğrultusunda kullanılacak ve ilgili mevzuat kapsamında ele alınmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Dijital Erişim ve Engellilik

		Sayı	Yüzde
Yaş	18-25 yaş	16	13,0
	26-35 yaş	15	12,2
	36-45 yaş	27	22,0
	46-55 yaş	43	35,0
	56 yaş ve üzeri	22	17,9
Engellilik Türünüz Nedir? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Fiziksel engellilik (hareket kısıtlılığı)	74	60,2
	Görme engelli	26	21,1
	İşitme engelli	18	14,6
	Konuşma engelli	8	6,5
	Zihinsel Engellik	0	0,0
Eğitim durumu	İlkokul	71	57,7
	Ortaokul	12	9,8
	Lise	24	19,5
	Üniversite	14	11,4
	Lisansüstü	2	1,6
Yaşadığınız yer	Şehir merkezi	99	80,5
	Şehir merkezi dışı	24	19,5
Çalışma durumu	Tam zamanlı / yarı zamanlı çalışıyorum	21	17,1
	İşsizim	7	5,7
	Öğrenciyim	9	7,3
	Emekliyim	45	36,6
	Ev hanımıyım	41	33,3
Dijital araçlara (örneğin, bilgisayar, tablet, akıllı telefon) erişiminiz var mı?	Evet	123	100,0
Erişiminiz varsa hangi cihazları kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Akıllı telefon	122	99,2
	Bilgisayar	26	21,1
	Tablet	5	4,1
	Akıllı saat	14	11,4
Dijital cihazlara ve internete erişiminiz ne kadar düzenli?	Günlük olarak	121	98,4
	Haftada birkaç kez	2	1,6
	Haftada bir	0	0,0
	Ayda bir	0	0,0
İnternet bağlantınızın durumu nedir (Birden fazla seçebilirsiniz)	Sabit internet (ADSL, fiber)	31	25,2
	Mobil internet (cep telefonu)	121	98,4
	Wi-Fi ile sınırlı erişim	7	5,7
Dijital teknolojileri kullanırken bir zorluk yaşıyor musunuz? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Görsel içeriklere erişimde sorun yaşıyorum	31	25,2
	İşitsel içeriklere erişimde sorun yaşıyorum	16	13,0
	Bilgisayar kullanımı konusunda zorluk yaşıyorum	77	62,6
	Mobil uygulamaları kullanmakta zorluk çekiyorum	76	61,8
	Hiçbir zorluk çekmiyorum	2	1,6

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine dair bilgilerin dağılımı Tablo 1’de verilmiştir. Katılımcıların %13’ünün 18 ila 25 yaş arasında olduğu, %12,2’sinin 26 ila 35 yaş arasında olduğu, %22’sinin 36 ila 45 yaş arasında olduğu, %35’inin 46 ila 55 yaş arasında olduğu, %17,9’unun 56 yaş ve üzerinde olduğu görüldü. Katılımcıların engel türleri incelendiğinde %60,2’sinin fiziksel engelli olduğu (hareket kısıtlılığı), %21,1’inin görme engelli olduğu, %14’sinin işitme engelli olduğu, %6,5’inin konuşma engelli olduğu tespit edildi. Katılımcıların eğitim durumlarına dair bilgiler incelendiğinde %57,7’sinin ilkökul mezunu olduğu, %9,8’inin ortaokul mezunu olduğu, %19,5’inin lise mezunu olduğu, %11,4’ünün üniversite mezunu olduğu, %1,6’sının lisans üstü mezunu olduğu görüldü. Katılımcıların %80,5’inin şehir merkezinde yaşadığı, %19,5’inin şehir merkezi dışında yaşadığı; %17,1’inin tam zamanlı ya da yarı zamanlı bir işte çalıştığı, %36,6’sının emekli olduğu, %33,3’ünün ev hanımı olduğu tespit edildi. Katılımcıların %100’ünün dijital araçlara sahip olduğu tespit edildi. Katılımcıların sahip olduğu dijital araçların dağılımları incelendiğinde %99,2’sinin akıllı telefona sahip olduğu, %21,1’inin bilgisayarının olduğu, %4,1’inin tablete sahip olduğu, %11,4’ünün ise akıllı saatinin olduğu tespit edildi. Katılımcıların dijital cihazlara ve internete erişiminin ne kadar düzenli olduğu incelendiğinde, %98,4’ünün günlük olarak internet erişiminin olduğu belirtirken, %1,6 haftada birkaç kez dijital cihazlara ve internete erişimin olduğu görüldü. Katılımcıların %98,4’ünün mobil internet kullandığı, %25,2’sinin sabit internet kullandığı, %5,7’sini ise Wi-Fi ile sınırlı erişim kullandığı tespit edildi. Katılımcıların dijital teknolojileri kullanırken yaşadığı zorlukların dağılımları incelendiğinde %25,2’sinin görsel içeriklere erişimde sorun yaşadığı, %13’ünün işitsel içeriklere erişimde sorun yaşadığı, %62,6’sının bilgisayar kullanımı konusunda zorluk yaşadığı, %61,8’inin mobil uygulamaları kullanmakta zorluk yaşadığı tespit edilirken sadece %1,6’sının hiçbir zorluk çekmediği görüldü.

3.2. Dijital Şiddet ve Siber Zorbalık Deneyimleri

		Sayı	Yüzde
Dijital şiddet/siber zorbalık olayları ne sıklıkta gerçekleşti?	Bir kez yaşadım	60	48,8
	Ara sıra yaşıyorum	53	43,1
	Sık sık yaşıyorum	10	8,1
	Sürekli olarak yaşıyorum	0	0,0
Dijital şiddet/siber zorbalık hangi türdeydi? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Fiziksel tehdit veya şiddet içerikli mesajlar	23	18,7
	Taciz veya cinsel içerikli mesajlar	33	26,8
	Kişisel bilgilerin izinsiz paylaşılması (doxing)	20	16,3
	İtibar zedeleme ya da sahte bilgi yayma	5	4,1
	İsrarlı takip (stalking)	84	68,3
	Kimlik hırsızlığı veya sahte hesap açma	29	23,6
	Nefret söylemi (örneğin, cinsiyet, engellilik, etnik kimlik üzerinden)	18	14,6
	Bu şiddet veya zorbalık olayları genellikle hangi platformlarda yaşandı? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Sosyal medya (Facebook, Instagram, Twitter, vb.)	115
E-posta	6	4,9	
Mesajlaşma uygulamaları (WhatsApp, Telegram, Signal, vb.)	8	6,5	
Çevrimiçi forumlar veya oyun platformları	41	33,3	
Bu olayları gerçekleştiren kişi/kişiler kimdi? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Tanımadığım biri	108	87,8
	Tanıdığım biri	37	30,1
	Aile bireylerinden biri	2	1,6
	İş arkadaşı veya sınıf arkadaşı	0	0,0
	Troll ya da organize gruplar	0	0,0

Tablo 2: Katılımcıların Dijital Şiddet ve Siber Zorbalık Deneyimlerine İlişkin Bilgilerin Dağılımı

Katılımcıların dijital şiddet ve siber zorbalık deneyimlerine ilişkin bilgilerinin dağılımı Tablo 2’de verilmiştir. Katılımcıların %100’ünün dijital şiddet veya siber zorbalık deneyimine maruz kaldığı, maruz kalanların ise %48,8’inin bir kez yaşadığı, %43,1’inin ara sıra yaşadığı, %8,1’inin sık sık bu durumu yaşadığı tespit edildi. Katılımcıların yaşadığı dijital şiddet veya siber zorbalık deneyimi fiziksel tehdit veya şiddet içerikli mesajlar (%18,7), taciz veya cinsel içerikli mesajlar (%26,8), kişisel bilgilerin izinsiz paylaşılması (%16,3), itibar zedeleme ya da sahte bilgi yayma (4,1), ısrarlı takip (%68,3), kimlik hırsızlığı veya sahte hesap açma (%23,6), nefret söylemi (%14,6) şeklinde olduğu görüldü. Katılımcılar yaşadığı şiddet veya zorbalığı %93,5 oranında sosyal medyada, % 4,9 oranında e-posta yoluyla, %6,5 oranında ulaşma uygulamaları, %33,3 oranında çevrimiçi formlar veya oyun platformlarında yaşamıştır. Katılımcılara cinsel şiddet veya siber kişilerin %87,8 oranında tanımadığı biri tarafından, %30,1 oranında tanıdığı bir tarafından, %1,6 oranında aile bireyleri tarafından yapıldığı tespit edildi.

3.3. Siber Zorbalığın Psikolojik, Sosyal ve Profesyonel Etkileri

		Sayı	Yüzde
Yaşadığınız dijital şiddet/siber zorbalık sizi hangi alanlarda etkiledi? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Psikolojik olarak (örneğin, stres, anksiyete, depresyon)	105	85,4
	Sosyal olarak (örneğin, yalnızlaşma, sosyal medya kullanımını bırakma)	49	39,8
	Fiziksel sağlık olarak (örneğin, uyku problemleri, sağlık sorunları)	57	46,3
	Profesyonel olarak (iş, eğitim veya kariyer hayatında sorunlar)	32	26,0
	Güvenlik kaygıları (örneğin, kişisel bilgilerinizin çalınması veya kullanılması)	106	86,2
	Hiçbir etkisi olmadı	4	3,3
Bu deneyimlerden sonra çevrimiçi ortamda ne gibi değişiklikler yaptınız? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Sosyal medya kullanımımı tamamen bıraktım	9	7,3
	Hesaplarımı gizli hale getirdim	48	39,0
	Arkadaş listemi veya takipçilerimi azalttım	14	11,4
	Daha az çevrimiçi oluyorum	53	43,1
	Hiçbir değişiklik yapmadım	40	32,5
Siber zorbalık/dijital şiddet nedeniyle sosyal ilişkilerinizde bir değişiklik oldu mu?	Evet, arkadaşlarımla veya ailemle daha az iletişim kuruyorum	5	4,1
	Hayır, bir değişiklik olmadı	90	73,2
	Herkese güvenim sarsıldı, çevreme şüphe ile yaklaşmaya başladım	21	17,1
	Kısıtlama getirdim	7	5,7

Tablo 3: Siber Zorbalığın Engelli Kadınlar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bilgilerin Dağılımı

Siber zorbalığın engelli kadınlar üzerindeki etkilerinin bilgilerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde, yaşadığı dijital şiddet veya siber zorbalık kadınların %85,4’ünü psikolojik olarak, %39,8’ini sosyal olarak, %46,3’ünü fiziksel sağlık olarak, %26’sını profesyonel olarak, %86,2’sini güvenlik kaygıları olarak etkilemiştir. Katılımcıların %7,3’ü bu deneyimden sonra sosyal medya kullanımını tamamen bıraktığını, %39’u hesaplarını gizli hale getirdiğini, %11,4’ü arkadaş listesini veya takipçilerini azalttığını, %43,1’i daha az çevrimiçi olduğunu, %32,5’i ise hiçbir değişiklik yapmadığını belirtmiştir. Katılımcıların siber zorbalık veya dijital şiddet nedeniyle sosyal ilişkilerindeki değişimler incelendiğinde, %4,1’i arkadaşlarıyla veya ailesiyle de az iletişim kurduğunu, %73,2’si bir değişiklik olmadığını, %17,1’i herkese güveninin sarsıldığını çevresine şüphayle yaklaşmaya başladığını, %5,7’si kısıtlama getirdiğini ifade etmiştir.

3.4. Başvuru Mekanizmaları ve Destek Arayışları

		Sayı	Yüzde
Dijital şiddet/siber zorbalık yaşadığınızda hangi başvuru mekanizmalarını kullandınız? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Sosyal medya platformunun şikayet mekanizması	112	91,1
	Hukuki başvuru yaptım (savcılık, polis vb.)	4	3,3
	Psikolojik destek aldım	3	2,4
	Bir sivil toplum kuruluşundan destek aldım	1	0,8
	Hiçbir yere başvurmadım	12	9,8
Başvurduğunuz mekanizmalar size nasıl yardımcı oldu? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Hukuki olarak koruma sağlandı	1	0,8
	Sosyal medya platformu gereken işlemi yaptı (hesap engellendi vb.)	112	91,1
	Psikolojik olarak destek aldım	3	2,4
	Başvurduğum yerlerden herhangi bir yardım alamadım	8	6,5
	Hiçbir şey yapmadım	3	2,4
Başvuru mekanizmaları hakkındaki bilginiz nasıldı?	Tüm başvuru yolları hakkında bilgi sahibiyim	4	3,2
	Kısmen bilgi sahibiyim	13	10,6
	Hiç bilgi sahibi değilim	106	86,2

Tablo 4: Başvuru Mekanizmaları ve Destek Arayışları

Katılımcıların dijital şiddet veya siber zorbalık yaşama durumunda başvuru mekanizmaları ve destek arayışları bilgilerine dair dağılımlar incelendiğinde, %91,1'inin sosyal medya platformunu şikâyet mekanizmasını kullandığını, %3,3 hukuki başvuru yaptığını, %2,4'ünün psikolojik destek aldığını belirtmiştir. Katılımcıların başvurduğu mekanizmaların kendilerine sağladığı yararlar incelendiğinde ise, %0,8'inin hukuki olarak koruma sağladığını, %91,1'inin sosyal medya platformu gereken işlemleri yaptığını belirtmiştir. Katılımcıların başvuru mekanizmaları hakkındaki bilgilerinin yeterliliği incelendiğinde %3,2'si tüm başvuru yolları hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtirken %10,6'sı bu konu hakkında kısmen bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %86,2'si ise başvuru mekanizmaları hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

3.4. Başvuru Mekanizmaları ve Destek Arayışları

		Sayı	Yüzde
Siber zorbalık ve dijital şiddetten korunma yolları hakkında bilgi düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	Bilgim yok	111	90,2
	Çok az bilgi sahibiyim	7	5,7
	Orta düzeyde bilgi sahibiyim	1	0,8
	Yeterli bilgi sahibiyim	4	3,3
Siber zorbalıktan korunmak için hangi önlemleri alıyorsunuz? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Güvenli ve güçlü şifreler kullanıyorum	13	10,6
	Sosyal medya hesaplarımın gizlilik ayarlarını düzenli olarak kontrol ediyorum	4	3,3
	Tanımadığım kişilerden gelen mesajları açmıyorum	13	10,6
	Sosyal medyada kişisel bilgi paylaşımını sınırlıyorum	12	9,8
	Dijital güvenlik araçlarını (VPN, antivirüs, vb.) kullanıyorum	5	4,1
	Hiçbir önlem almıyorum	95	77,2
Siber zorbalıktan korunma konusunda daha fazla bilgi edinmek ister misiniz?	Evet	116	94,3
	Hayır	5	4,1
	Kararsızım	2	1,6
Bu konuda size en çok hangi eğitimler faydalı olurdu? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Dijital güvenlik ve gizlilik eğitimleri	108	87,8
	Hukuki haklar ve başvuru yolları hakkında bilgi	115	93,5
	Siber zorbalıkla başa çıkma stratejileri	112	91,1
	Sosyal medya ve dijital platformlarda güvenli kullanım eğitimi	112	91,1
Siber zorbalıkla ilgili size yardımcı olabilecek araç veya yazılımlar hakkında bilginiz var mı?	Evet, detaylı bilgi sahibiyim	3	2,4
	Evet, bazı araçları duydum ama kullanmıyorum	6	4,9
	Hayır, bu konuda bilgim yok	114	92,7
Siber zorbalık ve dijital şiddetle başa çıkmak için aşağıdaki önlemlerden hangilerini biliyor ve kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçebilirsiniz)	İki faktörlü kimlik doğrulama	2	1,6
	Güçlü parola yönetimi (örneğin, parola yöneticisi kullanma)	28	22,8
	Çevrimiçi izleme engelleyicileri (reklam engelleyici, anti-tracking yazılımlar)	5	4,1
	Şifreli mesajlaşma uygulamaları kullanma (örneğin, Signal)	0	0,0
	Sosyal medya ve platformlarda hesap güvenlik ayarlarını kontrol etme	7	5,7
	Hiçbir şey yapmıyorum	87	70,7
Dijital şiddet veya siber zorbalığa karşı daha güçlü bir korunma stratejisi geliştirmek için neye ihtiyacınız olduğunu düşünüyorsunuz? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Daha fazla bilgi ve eğitim		
	Teknolojik araçlar ve yazılım desteği	18	14,6
	Hukuki destek ve koruma mekanizmaları		
	Sosyal medya ve platformların daha güçlü müdahale politikaları	98	79,7
	Psikolojik destek		

Tablo 5: Siber Zorbalıktan ve Dijital Şiddetten Korunma Yolları

Katılımcıların siber zorbalıktan veya dijital şiddetten korunma yollarına dair bilgilerinin dağılımları incelendiğinde, %90,2'sinin bu konu hakkında bilgisi olmadığı; %5,7'sinin çok az bilgi sahibi olduğu, %0,8'inin orta düzeyde bilgi sahibi olduğu, %3,3'ünün yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğu tespit edildi. Katılımcıların siber zorbalıktan korunmak için hangi önlemleri alıyorsunuz sorusuna verdiği cevaplar incelendiğinde %10,6'sının "güvenli ve güçlü şifreler kullanıyorum", %3,3'ünün "sosyal medya hesaplarımın gizlilik ayarlarını düzenli olarak kontrol ediyorum, %10,6'sının "tanımadığım kişilerden gelen mesajları açmıyorum", %9,8'inin "sosyal medyada kişisel bilgi paylaşımını sınırlıyorum", %4,1'inin "dijital güvenlik araçlarını kullanıyorum" cevabını verdiği görülürken, %77,2'sinin bu konuda "hiçbir önlem almıyorum" cevabını verdiği görüldü. Katılımcıların %94,3'ü siber zorbalıktan korunma konusunda daha fazla bilgi edinmek istediği tespit edildi. Siber zorbalıktan korunma konusunda daha fazla bilgi edinmek için bu konuda en çok hangi eğitimlerin faydalı olacağı sorulduğunda katılımcıların %87,8'inin dijital güvenlik ve gizlilik eğitimlerinin, %93,5'inin hukuki haklar ve başvuru hakkında bilginin, %91,1'inin siber zorbalıkla başa çıkma stratejilerinin, %91,1'inin sosyal medya ve dijital platformlarda güvenli kullanım eğitimlerinin faydalı olacağını belirtmiştir. Katılımcıların %92,7'sinin siber zorbalıkla ilgili kendisine yardımcı olabilecek araç ve yazılımlar hakkında bilgi sahibi değildir. Katılımcıların siber zorbalık ve dijital şiddetle başa çıkmak için aldığı önlemlerin dağılımları incelendiğinde, %22,8'inin güçlü parola yönetimini kullandığı, %1,6'sının iki faktörlü kimlik doğrulamayı kullandığı, %4,1'inin çevrim içi izleme engelleyici ilerini kullandığı tespit edildi. Katılımcıların dijital şiddet veya siber zorbalığa karşı daha güçlü bir koruma stratejisi geliştirmek için ihtiyaçları incelendiğinde %93,5'inin daha fazla bilgi ve eğitime ihtiyacı olduğu, %14,6'sının teknolojik araçlar ve yazılım desteğine ihtiyacı olduğu, %89,4'ünün hukuki destek ve korunma mekanizmalarına ihtiyacı olduğu, %79,7'sinin sosyal medya platformlarının daha güçlü müdahale politikalarına ihtiyacı olduğu, %32,5'inin psikolojik desteğe ihtiyacı olduğu tespit edildi.

		Sayı	Yüzde
Dijital şiddet ve siber zorbalık hakkında farkındalığı artırmak için sizce hangi yöntemler daha etkili olabilir? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Kamuya yönelik farkındalık kampanyaları	114	92,7
	Okullarda ve iş yerlerinde dijital güvenlik eğitimleri	77	62,6
	Medya aracılığıyla bilgilendirme (TV, radyo, sosyal medya kampanyaları)	86	69,9
	Engelli bireylerin dijital hakları ve güvenliği konusunda uzman eğitimi	113	91,9
	Yasal reformlar ve güçlü hukuki yaptırımlar	72	58,5
Engellilik Türünüz Nedir? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Çevrimiçi ortamda daha özgüvenli ve rahat hissediyorum	4	3,3
	Çevrimiçi ortamda kendimi daha güvensiz hissediyorum	113	91,9
	Çevrimiçi ortamlardan tamamen uzaklaştım	6	4,9
Dijital şiddet ve siber zorbalıkla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının ve kamu kuruluşlarının ne tür roller üstlenmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Bilinçlendirme kampanyaları düzenlemek	112	91,1
	Psikolojik ve hukuki destek sağlamak	107	87,0
	Daha güçlü mevzuat ve politikalar geliştirmek	99	80,5
	Engelli bireylerin dijital hakları konusunda kongre ve eğitim programları düzenlemek	89	72,4

Tablo 6: Genel Görüşler

Katılımcıların siber zorbalık ve dijital şiddet hakkındaki genel görüşleri incelendiğinde, katılımcıların %92,7'sinin dijital şiddet ve siber zorbalık hakkında farkındalığı artırmak için kamuya yönelik farkındalık kampanyalarının düzenlenebileceğini, %62,6'sının okullarda ve işyerlerinde dijital güvenlik eğitimlerinin verilebileceğini, %69,9'unun bilgilendirme yapılabileceğini, %91,9'unun engelli bireylerin dijital hakları ve güvenliği konusunda uzman eğitim verilebileceğini, %58,5'inin yasal reformlar ve güçlü hukuki yaptırımlar olabileceğini belirtmiştir. Katılımcılar siber zorbalıkla ilgili yaşadığı deneyimler için dijital ortamdaki özgürlüğünü etkileme düzeyini %91,9 oranında "çevrimiçi ortamda kendimi daha güvensiz hissediyorum" olarak ifade etmiştir. Katılımcıların dijital şiddet ve siber zorbalıkla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının ve kamu kuruluşlarının ne tür roller üstlenmesi gerektiği düşünceleri incelendiğinde %91,1'inin "bilinçlendirme kampanyaları düzenlemek", %87'sinin "psikolojik ve hukuki destek sağlamak", %80,5'inin "daha güçlü mevzuat ve politikalar geliştirmek", %72,4'ünün "engelli bireylerin dijital hakları konusunda kongre ve eğitim programları düzenlemek" şeklinde cevap verdiği tespit edildi.

		Sayı	Yüzde
Kullandığınız dijital araçlarda (örneğin, telefon, bilgisayar) güvenlik açıklarına karşı ne kadar dikkatlisiniz?	Çok dikkatliyim, düzenli olarak güvenlik kontrolleri yaparım	9	7,3
	Kısmen dikkatliyim, zaman zaman güvenlik ayarlarını kontrol ederim	9	7,3
	Hiç dikkat etmiyorum	66	53,7
	Bu konuda bilgi sahibi değilim	39	31,7
Dijital güvenlik konusunda karşılaştığınız en büyük zorluk nedir? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Güvenlik önlemleri hakkında bilgi eksikliği	103	83,7
	Teknolojik araçlara erişim zorluğu	80	65,0
	Engellilik durumunun dijital güvenlik önlemlerini uygulamamı zorlaştırması	105	87,0
Siber saldırılara karşı kendinizi nasıl koruyorsunuz? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Parolalarımı düzenli olarak değiştiriyorum	11	8,9
	Güvenli ağlar kullanıyorum (örneğin, VPN)	6	4,9
	Sosyal medya hesaplarımda şüpheli aktiviteleri takip ediyorum	5	4,1
	Hiçbir koruma sağlamıyorum	104	84,6
Engellilik durumunuz dijital güvenlik önlemlerini uygulamanızı nasıl etkiliyor?	Çok fazla etkiliyor, bu yüzden çoğu güvenlik önlemini uygulayamıyorum	59	48,0
	Kısmen etkiliyor, bazı güvenlik önlemlerini uygulamakta zorlanıyorum	50	40,7
	Hiç etkilemiyor	14	11,4
Siber zorbalık veya dijital şiddetle karşılaştığınızda nasıl bir destek almayı tercih edersiniz? (Birden fazla seçebilirsiniz)	Aile veya arkadaş desteği	28	22,8
	Psikolojik destek	59	48,0
	Hukuki danışmanlık	114	92,7
	Dijital güvenlik eğitimi	112	91,1

Tablo 7: Dijital Güvenlik ve Teknolojiye Erişim

Katılımcıların dijital güvenlik ve teknolojiye erişim bilgilerine dair dağılımları Tablo 7’de verilmiştir. Katılımcıların %7,3’ünün kullandığı dijital araçlarda güvenlik açıklarına karşı çok dikkatli olduğu düzenli olarak kontrollerini yaptığı, %7,3’ünün kısmen dikkatli olduğu zaman zaman güvenlik ayarlarını kontrol ettiği, %53,7’sinin hiç dikkat etmediği, %31,7’sinin ise bu konu hakkında bir bilgi sahibi olmadığı tespit edildi. Katılımcıların %83,7’si dijital güvenlik konusunda karşılaştığı en büyük zorluğun güvenlik önlemleri hakkında bilgi eksikliği olduğunu belirtirken, %87’si engellilik durumunun dijital güvenlik önlemleri uygulamasını zorlaştırdığını, %65’i teknolojik araçları erişim zorluğu olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların Siber saldırılara karşı kendini koruma yöntemleri incelendiğinde %8,9’unun parolasını düzenli olarak değiştirdiği, %4,9’unun güvenli ağlar kullandığı, %4,1’inin sosyal medya hesaplarında şüpheli aktiviteleri takip ettiği, % 84,6’sının hiçbir koruma sağlayamadığını belirtmiştir. Katılımcıların engellilik durumunun dijital güvenlik önlemlerine uygulamayı etkileme durumları incelendiğinde, %48’i çok fazla etkilediği bu yüzden çoğu güvenlik önlemlerini uygulamadığını, %40,7’si kısmen etkilediğini bazı güvenlik önlemlerini uygulamakta zorlandığını, %11,4’ü hiç etkilemediğini belirtmiştir. Katılımcıların siber zorbalık veya dijital şiddetle karşılaştığında nasıl bir destek almayı tercih ettikleri incelendiğinde, %22,8’i aile veya arkadaş desteği, %48’i psikolojik destek, %92,7’si hukuki danışmanlık, %91,1’i dijital güvenlik eğitimi desteği tercih ettiğini belirtmiştir.

3.6. Nitel Görüşme Verileri

Tablo 8. 1-Dijital platformlarda (sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları vb.) karşılaştığınız siber zorbalık veya dijital şiddet deneyimleri, engelli bir kadın olarak dijital güvenlik ve mahremiyet algınızı nasıl şekillendirdi?" sorusuna verilen yanıtların tema ve kategorileri

Tema	Kategori	Kodlar
Dijital Güvenlik Bilgi Eksikliği	Bilgi Yetersizliği	Dijital güvenlik konusu hakkında bilgi eksikliği, siber zorbalık hakkında belirsizlik
	Eğitim İhtiyacı	Dijital güvenlik ve mahremiyet için eğitim ihtiyacı
Erişilebilirlik ve Teknolojik Zorluklar	Ekran Okuyucu Kullanımı	Ekran okuyucu yetersizliği, mesaj içeriklerini anlama zorluğu
Duygusal Etkiler	Güvende Hissetmeme	Tedirginlik, endişe, yalnızlık
	Savunmasızlık	Kendini savunmasız hissetme
Sosyalleşme ve İletişim	Sosyal Medya Kullanım Anlamı	İletişim ihtiyacı, dışa açılma, sosyal bağlantı
	Tanımadıklarla İletişim	Tanımadıklarla karşılaşma ve bu durumun yarattığı kaygı

Tablo 8

- 1. Dijital Güvenlik Bilgi Eksikliği:** Katılımcılar, dijital güvenlik ve siber zorbalık konularında özellikle bilgi eksikliği yaşadıklarını belirtmektedir. Bu durum, kendilerini koruma konusunda belirsizlik yaşamalarına neden olmaktadır.
- 2. Erişilebilirlik ve Teknolojik Zorluklar:** Ekran okuyucu gibi teknolojilerin yetersizliği, katılımcıların dijital ortamda karşılaştıkları rahatsız edici mesajları anlamalarını zorlaştırmaktadır.
- 3. Duygusal Etkiler:** Katılımcılar, sosyal medyada karşılaştıkları olumsuz deneyimlerin kendilerini tedirgin ve endişeli hissetmelerine yol açtığını belirtmektedir.
- 4. Sosyalleşme ve İletişim:** Katılımcılar, sosyal medyanın dış dünya ile bağlantı kurmak için önemli bir araç olduğunu ancak tanımadıkları kişilerden gelen kötü niyetli mesajların sosyal bağlantılarını olumsuz etkileyebileceğini vurgulamaktadır.

Görüşmeler sonucunda engelli bireylerin dijital güvenlik ile ilgili yaşadıkları zorluklar net bir şekilde ortaya koyulmuştur. Bilgi eksikliği, sosyal medya kullanımında savunmasızlık hissi ve teknolojik yetersizlik gibi faktörler, katılımcıların çevrimiçi ortamlarda kendilerini güvende hissetmelerini engellemektedir. Özellikle dijital güvenlik eğitimi ve farkındalık yaratma çabalarının artırılması, katılımcıların kendilerini daha güvende hissetmelerine yardımcı olacaktır. Erişilebilirlik sorunları da önemli bir tema olarak öne çıkmaktadır. Ekran okuyucu gibi teknolojilerin yetersizliği, özellikle görme engelli bireyler için sıkça karşılaşılan bir sorun olarak vurgulanmaktadır. Bu durum, kullanıcıların dijital dünyada kendilerini savunmasız hissetmelerine neden olmaktadır. Sonuç olarak, dijital dünyada güvenliğin artırılması, engelli bireylerin karşılaştığı zorlukların azaltılması için özel eğitim programları, daha erişilebilir teknolojiler ve destek mekanizmaları geliştirilmesi gerekmektedir. Bu tür önlemler hem dijital güvenliği artıracak hem de bireylerin sosyal medyayı daha özgürce kullanabilmelerini sağlayacaktır.

Örnek Görüşler:

K1: Sosyal medyada birkaç kez tanımadığım kişilerden rahatsız edici ve tehditkâr mesajlar aldım. Bu mesajları aldığımda, kendimi çok tedirgin hissettim ve korktum, ama bu durumun siber zorbalık olduğunu anlayamadım. Dijital güvenlik hakkında yeterli bilgim olmadığı için ne yapmam gerektiğini bilemedim ve bu olaylar, dijital ortamda daha dikkatli ve temkinli olmama sebep oldu. Mahremiyetimi korumak için neler yapmam gerektiğini bilmiyorum; bu yüzden, yanlış bir adım atmamaktan korkarak, sosyal medyayı daha az kullanmaya başladım.

K6: Sosyal medyada görme engelli bir kadın olarak var olmak, zaman zaman rahatsız edici mesajlarla karşılaşmama sebep oluyor. Bu tür mesajların tam olarak içeriğini anlamak için ekran okuyucu kullanıyorum, fakat ekran okuyucu bazı detayları net bir şekilde ilemediğinde kendimi daha savunmasız hissediyorum. Dijital güvenliğim hakkında endişelerim var, ancak bu alan hakkında bilgi eksikliğim olduğu için kendimi nasıl daha iyi koruyabileceğimi bilmiyorum.

Tablo 9. "Dijital platformlarda (sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları vb.) karşılaştığınız siber zorbalık veya dijital şiddet deneyimleri, engelli bir kadın olarak dijital güvenlik ve mahremiyet algınızı nasıl şekillendirdi?" sorusuna verilen yanıtlara ilişkin tema ve kategoriler

Tema	Kategori	Kodlar
Güvenlik ve Savunma	Güvenlik Bilgisi Yetersizliği	Dijital güvenlik hakkında bilgi eksikliği, siber zorbalık kavramının belirsizliği
	Savunmasızlık Hissi	Kendini dijital ortamda savunmasız hissetme, tekrarlama korkusu
Sosyal Medya Kullanımındaki Değişiklikler	Kullanım Sıklığı Azalması	Sosyal medya kullanımını azaltma, daha az paylaşım yapma
	Temkinli Davranış	Tanımadıkların mesajlarını silme, iletişimi sınırlandırma
Duygusal Etkiler	Endişe ve Tedirginlik	Rahatsız edici mesajların yarattığı endişe, sürekli tetikte olma hissi
	Yalnızlık Hissi	Sosyal etkileşim arzusunun artması, özellikle fiziksel engellilik durumunda yalnızlık
Dijital Ortamda Kontrol Arayışı	İçerik Kontrolü	Paylaşımlarını kontrol etme, sadece tanıdıklarla sınırlama
	Hesap Gizliliği	Profilin gizli hale getirilmesi, sadece güvenilir kişilerle iletişim kurma

Tablo 9

1. Güvenlik ve Savunma: Katılımcılar, dijital güvenlik konusunda yetersiz bilgiye sahip olduklarını ve bu durumun onları savunmasız bıraktığını ifade etmektedir. Böylece, siber zorbalığın potansiyel etkilerinden duyulan korku, çevrimiçi etkileşimlerini sınırlamaya itmektedir.

2. Sosyal Medya Kullanımındaki Değişiklikler: Rahatsız edici mesajlar sonucunda, katılımcıların sosyal medya kullanım sıklıkları belirgin şekilde azalmıştır. Tanımadıklarından gelen mesajları silmek veya takip isteği kabul etmemek gibi daha temkinli bir yaklaşım benimsemişlerdir. Bu, kendilerini koruma arayışlarının bir parçası olarak görülebilir.

3. Duygusal Etkiler: Katılımcılar, siber zorbalık ve rahatsız edici mesajların psikolojik etkilerini hissetmişlerdir. Endişe ve tedirginlik, sosyal medya platformlarında daha az paylaşım yapmaya teşvik eden duygulardır. Ayrıca, fiziksel engellilik durumunun getirdiği yalnızlık hissi, katılımcıların sosyal medya kullanımını azaltmalarına sebep olmuştur.

4. Dijital Ortamda Kontrol Arayışı: Katılımcılar, sosyal medya platformları üzerinde daha fazla kontrol sağlama ihtiyacı hissetmektedirler. Paylaşımalarını sınırlandırmak ve hesap gizliliğini artırmak, kendilerini koruma çabalarının bir parçasıdır. Gizli profiller oluşturmak ve sadece tanıdıklarla iletişim kurmak, güven duydukları bir sosyal ağ oluşturmaya yönelik bir strateji olarak öne çıkmaktadır.

Analiz sonucunda katılımcıların sosyal medya kullanımı ve dijital güvenlik konularındaki deneyimlerini detaylandırmaktadır. Katılımcıların çoğu, rahatsız edici mesajlar aldıktan sonra sosyal medya kullanımlarında belirgin değişiklikler yaptıklarını belirtmektedir. Bu, güvenlik kaygıları, bilgi eksikliği ve dijital ortamda kendilerini savunmasız hissetme gibi faktörlerle doğrudan ilişkilidir. Sonuç olarak, katılımcıların deneyimleri, dijital dünyada güvenliği artırmak için ihtiyaç duydukları bilgi ve stratejilerin eksik olduğunu göstermektedir. Psikolojik etkiler, sosyal medya kullanımını etkileyen önemli bir faktördür ve bu durum, engelli bireylerin çevrimiçi deneyimlerini daha da karmaşık hale getirmektedir. Eğitim ve farkındalık artırma çalışmaları, katılımcıların dijital güvenliklerini artırabilmelerine ve sosyal medya platformlarını daha özgürce kullanabilmelerine yardımcı olabilir.

Örnek Görüşler

K9: Rahatsız edici mesajlarla karşılaştığımda, önce bu durumu anlamlandıramadım. Kendime, "Acaba yanlış bir şey mi yaptım?" diye sordum ve sosyal medyada daha az paylaşım yapmaya başladım. Zamanla, bu tür olayların tekrar yaşanabileceğinden korktuğum için profilimi daha kapalı hale getirdim ve sadece tanıdığım insanlarla iletişim kurmaya çalıştım. Bu değişikliklerin nedeni, kendimi korumak için başka bir yol bilmiyor olmam.

K10: Rahatsız edici mesajlar aldıktan sonra, sosyal medya kullanımımı sınırladım. Önceden daha fazla paylaşım yaparken, şimdi sadece yakın çevremle iletişim kuruyorum ve paylaşım larımı gizli tutuyorum. Bu değişikliklerin temel nedeni, dijital güvenlik hakkında yeterli bilgiye sahip olmamam ve kendimi güvende hissetmemek. Özellikle görme engelim nedeniyle mesajları detaylı inceleyemediğim için kendimi korumanın en iyi yolunun daha az paylaşım yapmak olduğunu düşünüyorum."

Tablo 10. "3-Siber zorbalıkla karşılaştığınızda hangi başvuru mekanizmalarını (hukuki destek, psikolojik destek, sivil toplum kuruluşları vb.) kullandınız ve bu mekanizmaların erişilebilirliği ve etkinliği hakkında ne düşünüyorsunuz?" verilerin yanıtların tema ve kategorileri

Tema	Kategori	Kodlar
Bilgi Eksikliği ve Erişim Sorunları	Bilgi Yetersizliği	Başvuru mekanizmaları hakkında bilgi eksikliği, siber zorbalığın farkındalığı
	Erişilebilirlik Problemleri	Sosyal medya platformlarının erişilebilir olmaması, ekran okuyucu sorunları
Destek Arayışı ve Süreç Yetersizliği	Destek Mekanizmaları	Hukuki destek ve psikolojik yardım mekanizmalarının bulunmaması
	Erişilebilirlik ve Yetersizlik	Engelli bireyler için uygun destek mekanizmalarının yokluğu, karmaşık süreçler
Tedirginlik ve Çekinceler	Çekingenlik	Duyulan endişe ve çekingenlik, başvuru yapma isteksizliği
	Yalnızlık Hissi	Kendi başına sorunlarla başa çıkma, destek arayışında yalnız hissetme
Karmaşık Süreçler	Zorlayıcı Süreçler	Hukuki süreçlerin karmaşıklığı, başvuru aşamalarının zorluğu
	Uzun Süreli Süreçler	Başvuru süreçlerinin uzunluğu ve zorluğu

Tablo 10

1. Bilgi Eksikliği ve Erişim Sorunları: Katılımcılar, siber zorbalıkla başa çıkmak için gereken bilgiye ulaşamamanın yanı sıra, erişim sorunları ile de karşılaşmaktadır. Sosyal medya platformlarının şikâyet mekanizmalarını kullanma konusunda bilgi eksikliği, bu mekanizmaların engelli bireyler için erişilebilir olmamasından kaynaklanmaktadır. Ekran okuyucularla yaşanan sorunlar, katılımcıların süreç içinde daha fazla zorluk yaşamasına neden olmaktadır.

2. Destek Arayışı ve Süreç Yetersizliği: Katılımcılar, hukuki ve psikolojik destek arayışlarında bulunmaları gerektiğini hissetmelerine rağmen, bu tür desteklerin yetersiz olduğunu ifade etmektedirler. Engelli bireyler için özel olarak tasarlanmış destek mekanizmalarının olmaması, bu süreçlerin karmaşık ve zorlayıcı hale gelmesine neden olmaktadır. Destek almak istediklerinde yeterli hizmet veya yönlendirme bulamamak, katılımcıların daha fazla yalnız hissetmesine yol açmıştır.

3. Tedirginlik ve Çekinceler: Katılımcılar, başvuracakları mekanizmaların karmaşıklığı ve belirsizliği nedeniyle çekingenlik yaşadıklarını belirtmektedir. Bu durum, destek aramada isteksizlik yaratmakta ve sırf bu nedenle rahatsız edici mesajlarla yalnız başlarına mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Kendini yalnız hissetme durumu, sosyal etkileşimlerinde daha fazla zorluk yaşamalarına neden olmaktadır.

4. Karmaşık Süreçler: Hukuki süreçlerin uzunluğu ve karmaşıklığı ile ilgili endişeler, katılımcıların olası destek mekanizmalarına başvurmamalarına yol açmaktadır. Bu tür süreçlerin zorluğu, siber zorbalığın yarattığı olumsuz etkileri daha da derinleştirmektedir.

Analiz sonucunda, katılımcıların siber zorbalıkla başa çıkmak için başvurdukları destek mekanizmaları ve bununla ilgili yaşadıkları zorlukları ortaya koymaktadır. Katılımcılar genel olarak, rahatsız edici mesajlara maruz kaldıklarında ne yapacaklarını bilmemekte ve destek alma konusunda ciddi endişeler taşımaktadırlar. Sonuç olarak, katılımcıların deneyimleri, dijital güvenlik alanında bilgi eksikliğinin yanı sıra erişimin ve destek mekanizmalarının yetersizliğinin engelli bireyler için ciddi sorunlar oluşturduğunu gösterebilir. Bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları, sosyal medya platformlarının erişilebilirliğinin artırılması ve destek sistemlerinin güçlendirilmesi, bu bireylerin dijital ortamda daha güvende hissetmelerine yardımcı olabilir. Engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun mekanizmaların geliştirilmesi, bu tür durumlarla mücadelelerinde onlara gereken desteği sağlayabilir.

Örnek Görüşler:

K4: Siber zorbalıkla karşılaştığımda nereye başvurabileceğim konusunda yeterince bilgim yoktu. Üniversitedeki rehberlik birimine gitmeyi düşündüm, ancak bu tür durumlara başa çıkmak için uygun bir sistemlerinin olup olmadığından emin olamadım. Ayrıca, işitme engelim nedeniyle hukuki süreçlerde iletişim kurmakta zorlanabileceğim endişesi taşıyorum. Destek alabileceğim mekanizmaların işitme engellilere uygun olarak düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum.

K8: Bu tür durumlara karşılaştığımda, ne yapmam gerektiğini tam olarak bilmiyorum. Sosyal medya platformlarında şikâyet etme seçenekleri var, ancak nasıl kullanacağımı ve bu süreçlerin engelli bireyler için ne kadar erişilebilir olduğunu bilmiyorum. Hukuki destek almak konusunda ise, süreçlerin karmaşık ve zaman alıcı olmasından endişe ediyorum. Daha erişilebilir ve basit başvuru mekanizmalarına ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.

Tablo 11 "Engelli kadınlar olarak siber zorbalığa veya dijital şiddete karşı korunmada en büyük engeller nelerdir? Bu engellerin aşılabilmesi için ne tür sistemsel veya bireysel değişiklikler gerektiğini düşünüyorsunuz?" sorusuna verilen yanıtların tema ve kategorileri

Tema	Kategori	Kodlar
Dijital Güvenlik Bilgi Eksikliği	Bilgi Yetersizliği	Dijital güvenlik bilgisi eksikliği, siber zorbalık bilgisi eksikliği
	Eğitim ve Farkındalık İhtiyacı	Engellilere özel eğitim eksikliği, farkındalık çalışmaları olmaması
	Erişim Zorlukları	Ekran okuyucuların yetersizliği, erişilebilirlik sorunları
Erişilebilirlik Sorunları	Dijital Platform Erişilebilirliği	Erişim ve destek yokluğu, şikâyet mekanizmalarının yetersizliği
	Hukuki Destek Erişimi	Hukuki destek için erişilebilirlik sorunları ve uygun hizmetlere ulaşamama
Savunmasızlık ve Yalnızlık	Yeterli Desteğin Olmaması	Bilgi ve destek mekanizmalarının eksikliği
	Kendi Başına Harekete Geçme	Yanlış bilgi ve yetersizlik, kendini yalnız hissetme

Tablo 11

1. Dijital Güvenlik Bilgi Eksikliği: Katılımcılar, siber zorbalık ve dijital güvenlik konularındaki bilgi eksikliklerinden bahsetmektedir. Engelli bireyler olarak, bu konularda kapsamlı bilgiye ulaşmanın zorluğu vurgulanmaktadır.

2. Erişilebilirlik Sorunları: Dijital platformların ve hukuki mekanizmaların engelli bireylere yeterince erişilebilir olmadığını belirten katılımcılar, bu durumun karşılaştıkları sorunları daha da derinleştirdiğini ifade etmektedir.

3. Savunmasızlık ve Yalnızlık: Katılımcılar, korkuları ve endişeleri nedeniyle kendilerini savunmasız hissettiklerini, bu durumla baş etme yollarında eksiklikler yaşadıklarını ve destek mekanizmalarının yetersizliği nedeniyle yalnızlık hissettiklerini belirtmektedir.

Analiz sonucunda, engelli bireylerin dijital güvenlik konusundaki algılarını ve yaşadıkları zorlukları net bir biçimde ortaya koymaktadır. Bilgi eksikliği, siber zorbalık ve dijital güvenlik alanlarında en büyük engel olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, bu konuda hem bilgiye hem de eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtirken, mevcut eğitimlerin ve kaynakların genellikle engellilere yönelik yeterli erişim sağlamadığını vurgulamaktadır.

Erişilebilirlik sorunları, dijital platformların ve hukuki desteklerin engelli bireylere uygun hale getirilmemesi nedeniyle katılımcıların kendilerini daha savunmasız hissetmelerine sebep olmaktadır. Örneğin, ekran okuyucuların yetersiz kalması, şikayet ve destek mekanizmalarının erişilememesi gibi durumlar, katılımcıların dijital dünyada karşılaştıkları sorunları derinleştirmektedir. Bunun yanı sıra, savunmasızlık hissi ve yalnızlık durumu, katılımcıların destek mekanizmalarına ulaşmada yaşadıkları zorluklarla artış göstermektedir. Katılımcılar, yaşadıkları siber zorbalık karşısında nasıl bir tepki vereceklerine dair doğru bilgi ve destek bulamamaktan yakındıklarını belirtmektedir. Sonuç olarak, engelli bireylere özel dijital güvenlik eğitimleri, farkındalık çalışmaları ve erişilebilir destek mekanizmalarının geliştirilmesi, onların dijital dünyada daha güvende hissetmelerini sağlayabilir. Bu durumda, dijital güvenliğin artırılması sadece bireysel koruma değil, aynı zamanda toplumsal farkındalığı artırma açısından da son derece önemlidir.

Örnek Görüşler:

K5: En büyük engellerden biri, dijital güvenlik konusunda yeterli bilgiye sahip olmamak. Engelli bir kadın olarak dijital dünyada nasıl daha güvende olacağımı öğrenmek istiyorum, ancak bu tür eğitimlerin engellilere yönelik olduğunu pek görmedim. Bir diğer zorluk ise, engelli kadınların yaşadığı siber zorbalık deneyimlerinin yeterince görünür olmaması ve bu alanda farkındalığın eksik olması.

K6: En büyük engellerden biri, görme engelli biri olarak dijital güvenlik ve mahremiyet konusundaki bilgi eksikliği. Dijital platformların engelli bireylere yönelik yeterli destek sunmaması ve ekran okuyucu gibi teknolojilerin bu süreçlerde yetersiz kalması, korunmamı zorlaştırıyor. Ayrıca, bu konular hakkında bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarının engellilere yönelik olmaması da büyük bir eksiklik.

K9: Benim için en büyük engel, bu tür durumların gerçekten ne olduğunu ve nasıl başa çıkmam gerektiğini bilmemek. Görme engelim nedeniyle sosyal medya platformlarını kullanırken zaten bazı zorluklar yaşıyorum, ve bu tür rahatsız edici mesajlar karşısında ne yapabileceğimi öğrenmem için bana uygun bilgi ve destek sunulmuyor. Kendimi dijital dünyada yalnız hissediyorum ve bu tür durumlarla tek başıma başa çıkmak zorunda kalıyorum.

Tablo 12 "Siber zorbalığa karşı korunmak için geliştirdiğiniz stratejileri ve eksik bulduğunuz destek alanlarını nasıl tanımlarsınız?" sorusuna verilen kategorilerin dağılımı

Tema	Kategori	Kodlar
Dijital Güvenlik Farkındalığı	Bilgi Eksikliği	Yetersiz bilgi, dijital güvenlik eğitimi gereksinimi
	Eğitim İhtiyacı	Dijital güvenlik ve siber zorbalık eğitimi isteği
	Güvensizlik	Etkili strateji eksikliği, dijital şiddet korkusu
Sosyal Medya Kullanımı	Hesap Güvenliği	Gizlilik ayarları, hesapları gizli tutma
	İletişim Sınırlandırması	Tanıdıklarla sınırlı iletişim, tanımadığından gelen mesajları silme
	İçerik Kontrolü	İçerik ve etkileşim kontrolü, sosyal medya politikaları
Destek İhtiyacı	Erişilebilirlik ve Destek Gereksinimi	Erişilebilir hukuki destek, dijital platformların erişilebilirliği
	Pratik Rehberlik İhtiyacı	Engelli bireylere özel rehberler, güvenlik protokolleri
Koruma Stratejileri	Mevcut Stratejiler	Sosyal medya kullanımını kısıtlama, tanımadıklarla iletişimden kaçınma
	Uzun Vadeli Çözümler	Daha uygun çözümler arayışı, destek mekanizmalarının geliştirilmesi

Tablo 12

1. Dijital Güvenlik Farkındalığı: Katılımcılar, dijital güvenlik konusundaki bilgi eksikliklerinden bahsetmekte ve bu konuda eğitim almak istediklerini belirtmektedir.

2.Sosyal Medya Kullanımı: Sosyal medya hesapları ve iletişim stratejileri üzerine odaklanılmıştır. Katılımcılar mevcut hesap güvenlik önlemleri alırken, aynı zamanda iletişimlerini sınırlandırma gayretinde.

3.Destek İhtiyacı: Hem hukuki destek hem de eğitim ihtiyaçları vurgulanmıştır. Engelli bireyler için daha erişilebilir rehberlik kaynakları talep edilmektedir.

4.Koruma Stratejileri: Katılımcılar halihazırda uyguladıkları stratejilerden bahsetmiş, ancak etkili ve sürdürülebilir çözümler aramaktadırlar.

Analiz sonucunda, engelli bireylerin dijital güvenlik konusundaki algılarını, mevcut stratejilerini ve ihtiyaçlarını ortaya koymaktadır. Dijital güvenlikteki bilgi eksikliği, katılımcılar arasında yaygın bir endişe kaynağıdır ve bu alanda eğitim gereksinimi sıkça dile getirilmektedir. Sosyal medya kullanımındaki dikkatli yaklaşım, gizlilik ayarlarının düzenlenmesi gibi mevcut stratejiler belirlenmiş olsa da, bu önlemlerin uzun vadede yeterli olmayacağı düşünülmektedir. Katılımcılar, siber zorbalık ve dijital şiddet konularında korunmanın yollarının yanı sıra erişilebilir destek sistemlerinin ve rehberlik kaynaklarının geliştirilmesine de vurgu yapmaktadır. Sonuç olarak, engelli bireylere özel dijital güvenlik programlarının oluşturulması ve hukuki desteklerin erişilebilirliğinin artırılması, bu gruptaki bireylerin kendilerini daha güvende hissetmelerine katkıda bulunabilir. Bu bağlamda, farkındalığın artırılması ve somut destek mekanizmalarının sağlanması, dijital dünyada daha güvenli bir deneyim yaşamalarını olanaklı kılacaktır.

Örnek Görüşler:

K1: Kendimi korumak için şu an geliştirdiğim net bir strateji yok çünkü ne yapmam gerektiği hakkında yeterli bilgiye sahip değilim. Ancak daha az çevrimiçi olmayı ve sosyal medya kullanımımı sınırlandırmayı bir çözüm olarak görüyorum. Dijital güvenlik konusunda kendimi daha güçlü hissedebilmek için eğitim almak ve desteklenmek isterim. Özellikle engelli kadınların karşılaştığı siber zorbalık ve bu tür şiddetten korunma yöntemleri hakkında bilgilendirilmek, bana kendimi daha güvende hissettirebilir. Teknolojik araçları nasıl daha güvenli kullanabileceğimi öğrenmek ve hukuki destek mekanizmalarına erişebilmek, eksikliğini hissettiğim başlıca alanlar.

K3: Siber zorbalıkla başa çıkmak için sosyal medya hesaplarımda daha sıkı güvenlik önlemleri aldım ve içerik kontrolünü artırdım. Ayrıca, kuruluşumuzun sosyal medya politikalarını gözden geçirerek, bu tür durumlara karşı daha hazırlıklı olmayı hedefliyoruz. Ancak eksik bulduğum en önemli alan, engellilere yönelik hukuki desteklerin ve dijital güvenlik eğitimlerinin erişilebilir olmaması. Bu alanlarda daha fazla kaynak ve eğitim ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Engelli kadınlara özel, pratik ve uygulanabilir güvenlik rehberleri geliştirilirse, dijital ortamlarda daha güvenli hissedebiliriz.

K10: Şu anda en temel stratejim, sosyal medya hesaplarımı sadece tanıdığım kişilere açık tutmak ve şüpheli mesajları görmezden gelmek. Ancak bunun yeterli bir çözüm olmadığını biliyorum. Daha güvenli hissetmek için görme engelli bireylere özel dijital güvenlik eğitimleri ve rehberler sunulmasını isterim. Bu tür kaynaklar ve hukuki desteklerin erişilebilir hale getirilmesi, çevrimiçi ortamlarda kendimi daha iyi korumamı sağlayabilir.

4. TARTIŞMA

Araştırma bulgularına göre, dijital şiddet ve siber zorbalığın engelli kadınlar üzerindeki etkileri oldukça ciddi ve çok katmanlıdır. Engelli kadınlar, dijital şiddete maruz kaldıklarında psikolojik, sosyal ve profesyonel alanlarda büyük zararlar görmektedirler. **Katılımcıların %91,9'u** çevrimiçi ortamda kendilerini daha güvensiz hissettiklerini belirtmiş ve bu durum, dijital şiddetin özellikle güvenlik ve mahremiyet algılarına yönelik tehditler oluşturduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, dijital şiddetin türleri arasında **ısrarlı takip (%68,3), taciz ve cinsel içerikli mesajlar (%26,8)** gibi olaylar öne çıkmıştır, bu da dijital ortamda engelli kadınların maruz kaldığı özgün tehditlerin çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Psikolojik etkiler, özellikle anksiyete, depresyon ve güvenlik endişeleri şeklinde ortaya çıkarken, sosyal etkiler ise yalnızlaşma ve çevrimiçi platformlardan uzaklaşma şeklinde kendini göstermiştir. **%4,9** oranında katılımcı tamamen çevrimiçi ortamlardan uzaklaştığını ifade ederken, bu oran dijital şiddetin engelli kadınların sosyal yaşamlarını doğrudan etkilediğini göstermektedir. Ayrıca, engelli kadınların iş ve eğitim fırsatlarına erişimi de bu tür şiddet olayları nedeniyle sınırlanmakta ve onların profesyonel gelişimleri olumsuz etkilenmektedir. Bu durum, dijital şiddetin sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal ve yapısal düzeyde de engelli kadınları dezavantajlı konuma getirdiğini ortaya koymaktadır.

Engelli kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve engellilik durumlarının birleştiği kesişimsel bir noktada yer almaktadır ve bu nedenle dijital şiddete karşı daha kırılgan bir durumdadır. Araştırmada yer alan veriler, **katılımcıların %87,8'inin** dijital şiddet olaylarını tanımadıkları kişilerden gördüğünü, **%30,1'inin** ise tanıdıkları kişilerden dijital zorbalığa maruz kaldığını göstermektedir. Bu durum, engelli kadınların hem çevrimiçi anonim saldırılarla hem de tanıdıkları kişiler tarafından gelen zorbalıklarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Bu kesişimsel analiz, engelli kadınların dijital şiddet karşısında yaşadıkları zorlukların sadece cinsiyete dayalı bir ayrımcılıkla sınırlı olmadığını, aynı zamanda engellilik durumlarından kaynaklanan ek zorluklar da yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Dijital erişim konusundaki eksiklikler, engelli kadınların hem bu şiddete karşı kendilerini savunmalarını zorlaştırmakta hem de bu şiddetin etkilerini artırmaktadır. Örneğin, katılımcıların **%62,6'sı** mobil uygulamaları kullanmakta zorluk çekerken, **%25,2'si** görsel içeriklere erişim sorunu yaşamaktadır. Bu erişim sorunları, engelli kadınların dijital şiddet karşısında kendilerini yeterince savunamamalarına neden olmakta ve onların bu ortamlardaki varlıklarını kısıtlamaktadır.

Engelli kadınların dijital şiddet karşısında korunma mekanizmalarına erişimlerinin sınırlı olduğu ve bu mekanizmaların etkin olmadığı da araştırmada belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. **Katılımcıların %91,1'i**, dijital şiddetle mücadelede bilinçlendirme kampanyalarının önemli olduğunu düşünürken, **%87'si** psikolojik ve hukuki destek taleplerini dile getirmiştir. Ancak, mevcut sosyal medya şikâyet sistemlerinin ve hukuki başvuru yollarının yetersizliği, engelli kadınların bu mekanizmalara başvurmalarının önünde engeller oluşturmaktadır. Bu engeller arasında bilgi eksikliği, karmaşık başvuru süreçleri ve erişilebilir olmayan platformlar yer almaktadır. **Katılımcıların %80,5'i**, daha güçlü mevzuat ve politikaların geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bu bulgular, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (CRPD) ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) gibi uluslararası belgelerde yer alan dijital hakların korunması ve erişilebilirlik standartlarının daha güçlü bir şekilde uygulanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle CRPD'nin 9. ve 16. maddeleri, engelli bireylerin dijital şiddete karşı korunması ve dijital haklara erişimlerinin sağlanması için devletlere önemli sorumluluklar yüklemektedir.

Araştırmanın bulguları, engelli kadınların dijital şiddetten korunmalarını sağlamak için dijital erişim ve güvenlik farkındalığının güçlendirilmesi gerektiğini açıkça göstermektedir. **Katılımcıların %98,4'ü** günlük olarak internete erişmekte ve **%99,2'si** akıllı telefon kullanmaktadır. Ancak, dijital güvenlik farkındalığı düşük seviyede kalmaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmı, güçlü şifre kullanımı, gizlilik ayarlarının düzenlenmesi gibi dijital güvenlik önlemleri konusunda yetersiz bilgiye sahip olduklarını belirtmiştir. Bu da engelli kadınların dijital şiddet karşısında daha savunmasız olmasına yol açmaktadır.

Dijital güvenlik farkındalığının artırılması için kapsamlı ve erişilebilir eğitim programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Eğitimler, engelli kadınların dijital hakları, güvenlik önlemleri, dijital şiddetle başa çıkma stratejileri gibi konulara odaklanmalıdır. Ayrıca, bu eğitimlerin görme, işitme ve fiziksel engellere uygun formatlarda sunulması, engelli kadınların bu programlardan tam anlamıyla faydalanmalarını sağlayacaktır. Dijital altyapının engelli bireylerin ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılması da dijital şiddetle mücadelenin etkili bir parçası olmalıdır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, dijital şiddetin engelli kadınlar üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik önemli bir katkı sunmaktadır. Bulgular, engelli kadınların dijital ortamlarda hem toplumsal cinsiyet eşitsizliği hem de engellilik durumu nedeniyle iki kat daha fazla risk altında olduklarını göstermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu dijital ortamda kendilerini güvensiz hissettiklerini belirtirken, dijital şiddetin sadece psikolojik etkiler yaratmakla kalmayıp, sosyal izolasyona ve profesyonel hayattan uzaklaşmaya neden olduğu da dikkat çekmektedir. Araştırma ayrıca, dijital şiddete maruz kalan engelli kadınların mevcut hukuki ve sosyal başvuru mekanizmalarına erişim konusunda ciddi engellerle karşılaştığını ortaya koymuştur. Dijital platformların, engelli kadınların ihtiyaçlarına göre uyarlanmadığı ve mevcut başvuru yollarının erişilebilir olmadığı bu çalışmada net bir şekilde görülmüştür.

Bu bağlamda, dijital şiddetin etkilerinin birey düzeyinde kalmadığı, toplumsal ve yapısal düzeyde de daha derin sonuçlara yol açtığı anlaşılmaktadır. Engelli kadınların dijital şiddetle karşı karşıya kalmaları, onların temel haklarını kullanmalarını sınırlamakta ve toplum içinde daha büyük bir marjinalleşmeye neden olmaktadır. Dijital şiddetin yalnızca bir bireysel sorun olmadığı, aynı zamanda yapısal ve sistemik bir problem olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak politika yapıcılar ve sivil toplum kuruluşlarının bu alanda daha etkin önlemler alması gerektiği vurgulanmaktadır.

Engelli kadınların dijital şiddetten korunması için geliştirilecek politikaların, onların hem dijital haklarına erişimlerini hem de dijital şiddetle mücadeledeki kırılma noktalarını ele alan kapsamlı stratejiler içermesi gerekmektedir. Dijital şiddet, hem toplumsal cinsiyet eşitsizliği hem de engellilikten kaynaklanan yapısal sorunların birleşimi olarak değerlendirilmelidir.

Bu bağlamda aşağıdaki politika önerileri dikkate alınmalıdır:

1.Hukuki Düzenlemelerin Erişilebilirliği ve Etkililiği Artırılmalı: Araştırma bulgularına göre, mevcut hukuki başvuru mekanizmalarının yetersizliği ve engelli kadınlar tarafından erişilebilir olmaması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Türkiye'deki mevzuat, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nin (CRPD) 9. ve 16. maddelerinde öngörüldüğü şekilde, dijital haklara erişimi ve dijital şiddetten korunmayı sağlamalıdır. Bu kapsamda, engelli bireylerin dijital ortamlarda karşılaştıkları şiddet vakalarına karşı etkin ve erişilebilir hukuki yollar sunulmalıdır. Ayrıca, başvuru süreçlerinin daha erişilebilir hale getirilmesi ve engelli kadınlar için özel tasarlanmış destek mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir.

2.Engelli Kadınlara Yönelik Dijital Şiddetle Mücadele Stratejileri Geliştirilmeli: Dijital şiddetin engelli kadınlar üzerindeki etkilerini azaltmak için, GREVIO ve CEDAW Komitesi'nin tavsiyelerine dayanan dijital şiddetle mücadele stratejileri geliştirilmelidir. Özellikle, CEDAW Komitesi'nin Genel Tavsiye No. 35'te vurguladığı gibi, dijital şiddet, fiziksel şiddet kadar ciddi kabul edilmeli ve devletler bu konuda daha güçlü politikalar üretmelidir. Bu stratejiler, engelli kadınların hem hukuki destek alabilmelerini hem de dijital haklarını kullanabilmelerini sağlayacak kapsayıcı bir yaklaşımı içermelidir.

3.Uluslararası Mekanizmalar ve Türkiye'nin Yükümlülükleri: İstanbul Sözleşmesi'ne dair taahhütlerin yerine getirilmesi ve engelli kadınlara yönelik dijital şiddetle mücadelede daha somut adımlar atılması gerekmektedir. Bu noktada, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararının yarattığı boşluk, ulusal düzeyde yeniden değerlendirilmeli ve engelli kadınların dijital şiddetten korunması için mevcut uluslararası yükümlülüklerle uyumlu stratejiler geliştirilmelidir.

Araştırma bulgularına göre, engelli kadınlar arasında dijital güvenlik konusunda farkındalık seviyesi oldukça düşüktür. Katılımcıların büyük bir kısmı, güçlü şifre kullanımı, gizlilik ayarları ve çevrimiçi tehditlere karşı korunma gibi temel dijital güvenlik önlemlerine dair bilgi eksikliği yaşadığını belirtmiştir. Bu durum, engelli kadınların dijital şiddet karşısında daha savunmasız hale gelmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, engelli kadınlara yönelik dijital güvenlik ve farkındalık eğitim programları geliştirilmelidir. Bu eğitimler, görme, işitme ve fiziksel engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun olarak erişilebilir formatlarda hazırlanmalıdır. Eğitim içerikleri arasında, dijital platformlarda güvenli kalma yöntemleri, dijital şiddetle başa çıkma stratejileri ve siber zorbalık karşısında alınabilecek önlemler yer almalıdır. Eğitim programlarının sürdürülebilir olması ve geniş kitlelere ulaşması için devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

Engelli kadınların dijital şiddet karşısında hukuki ve sosyal başvuru mekanizmalarına erişimleri sınırlı olup, mevcut mekanizmalar genellikle onların ihtiyaçlarına göre uyarlanmamıştır. **Katılımcıların %92,7'si**, hukuki destek talep ederken, başvuru mekanizmalarının erişilebilirliğinden şikâyetçi olmuştur. Bu nedenle, başvuru yollarının engelli bireylere uygun hale getirilmesi kritik bir gerekliliktir.

Sosyal medya platformları, yasal başvuru süreçleri ve destek mekanizmaları, engelli bireylerin ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılmalıdır. Ekran okuyucu uyumlu şikâyet formları, işaret dili destekli başvuru hatları gibi çözümler hayata geçirilmelidir. Ayrıca, dijital şiddet mağduru engelli kadınlar için sosyal hizmet desteği sağlayacak merkezlerin kurulması ve bu merkezlerin erişilebilir hizmet sunması önemlidir.

Engelli kadınların dijital şiddete karşı korunması, sadece eğitim programları ve başvuru mekanizmalarıyla sınırlı kalmamalıdır. Aynı zamanda, dijital haklarına tam erişim sağlamaları için güçlendirilmiş koruma yolları geliştirilmelidir. CRPD'nin 9. ve 16. maddeleri uyarınca, devletler, engelli bireylerin bilgiye, iletişim teknolojilerine ve dijital platformlara eşit erişimini sağlamalı ve şiddet vakalarına karşı etkin bir koruma sunmalıdır. Bu bağlamda, engelli kadınlara yönelik özel koruma mekanizmalarının oluşturulması ve dijital hakların kapsamının genişletilmesi, devletlerin öncelikleri arasında yer almalıdır.

Sonuç olarak, engelli kadınların dijital şiddetle mücadelede korunmaları ve dijital haklarına erişimlerinin sağlanması, ulusal ve uluslararası düzeyde kapsamlı politika geliştirmeyi gerektiren bir konudur. Dijital güvenlik ve farkındalık eğitimleri, hukuki ve sosyal başvuru mekanizmalarının erişilebilir hale getirilmesi ve uluslararası insan hakları normlarına uyumlu politikaların uygulanması, engelli kadınların dijital dünyada daha güçlü, güvenli ve eşit bir şekilde var olabilmelerini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Birleşmiş Milletler (2006). Engelli Hakları Sözleşmesi (CRPD). Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Komitesi. <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

CEDAW (2017). Genel Tavsiye No. 35: Kadınlara Yönelik Cinsiyet Temelli Şiddet Konusunda Genel Tavsiye (GREVIO). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi. <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/>

Council of Europe (2021). Recommendation CM/Rec(2021)1 of the Committee of Ministers to member States on protecting women against violence in the digital world. Avrupa Konseyi Yayınları. Strasbourg.

GREVIO (2021). GREVIO Baseline Evaluation Report on Turkey: The Implementation of the Istanbul Convention. Avrupa Konseyi Yayınları. Strasbourg. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/turkey>

İstanbul Sözleşmesi (2011). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>

T.C. Adalet Bakanlığı (2022). Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) 6698 Sayılı Kanun. <https://www.kvkk.gov.tr>

UN Women (2020). COVID-19'un Kadınlar ve Kız Çocuklarına Yönelik Dijital Şiddet Üzerindeki Etkileri: Politika Notu. Birleşmiş Milletler Kadın Birimi Yayınları. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/policy-brief-the-impact-of-covid-19-on-violence-against-women-and-girls>

United Nations (2021). General Comment No. 25 on Children's Rights in Relation to the Digital Environment. Çocuk Hakları Komitesi. <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-25-2021-childrens-rights-relation>

World Health Organization (2022). Addressing Digital Violence Against Women and Girls with Disabilities. Dünya Sağlık Örgütü Yayınları. <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-FWC-DIGITAL-VIOLENCE>

